

สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานี กับการพัฒนาเครือข่ายทางสังคม¹

The Christian Association of Pattani
and Social Networking Development

ศันสนีย์ จันทรานุภาพ (Sansanee Chanarnupap)²

ธีรพร ทองชะโชค (Teeraporn Tongkachok)³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาเครือข่ายทางสังคมระหว่างสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีกับองค์กรเพื่อนบ้านที่สำคัญในพื้นที่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีได้รับการจดทะเบียนเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2556 โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนคริสตชนปัตตานีในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และในบรรดาองค์กรเพื่อนบ้านทั้งหมดนั้น สมาคมวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี เป็นองค์กรเพื่อนบ้านที่สำคัญซึ่งช่วยเสริมพลังให้ชุมชนคริสต์ได้รับการผนวกเข้าในประชาสังคมของท้องถิ่น การปฏิสัมพันธ์กับองค์กรเพื่อนบ้านเป็นไปตามหลักธรรมเรื่อง “รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง” โดยสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีมีหลักและแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมกับองค์กรเพื่อนบ้านดังนี้ (1) การเคารพและให้รู้ต่อความเป็นพหุลักษณะทางวัฒนธรรมภายในชุมชนคริสต์ปัตตานีและในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2) ความสอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนาและทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนคริสต์ปัตตานี และ (3) การปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมที่จัดขึ้นระหว่างกันจะต้องเกิดขึ้นโดยความสมัครใจ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายมีความเท่าเทียมกันในความสัมพันธ์ และกิจกรรมไม่ได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือตัวตนของผู้ที่เกี่ยวข้องกันในความสัมพันธ์

¹บทความวิจัยนี้มีพื้นฐานจากโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมระหว่างคริสตชนปัตตานีกับชุมชนเพื่อนบ้านเพื่อความสมานฉันท์ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยทักษิณ งบประมาณเงินแผ่นดินประจำปี 2559

²อาจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000,

อีเมล : CSANSANEE@tsu.ac.th

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000,

อีเมล: dr.teeraporn@tsu2557@gmail.com

คำสำคัญ : สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานี, เครือข่ายทางสังคม, การพัฒนาเครือข่ายทางสังคม

Abstract

This research article aims to study and develop social networks between the Christian Association of Pattani and its neighboring organizations. The research found that the Christian Association of Pattani has been established since 25 March B.E.2556 to create a representative of the Christian communities that could interact on their behalf with non-Christian sectors, particularly the Provincial Cultural Council of Pattani and the Provincial Cultural Office of Pattani. These two neighboring organizations are important for empowering and integrating the local Christian communities into the civil society of Pattani. The Association's efforts are conducted in line with the Biblical teaching to "Love Your Neighbor as Yourself". Arguably, the Association seeks to promote social networking by means of the following guidelines: (1) Mutual respect and sensible to cultural diversity (2) Consistent with the Biblical principles and socio-cultural capital of the local Christian communities (3) Needs of requisites for cross-cultural interaction are as following: voluntary participation; fairness in social interaction and exchange; no negative effects on cultural identities and community autonomy.

Keywords : Christian Association of Pattani, Social Network, Social Networking Development

บทนำ

ชุมชนคริสต์ปัตตานีมีประวัติความเป็นมายาวนาน เริ่มตั้งแต่บาทหลวงนิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในราวปี พ.ศ. 2478 (สังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี สืบค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.cathsurat.org>) และมีซันนารีนิกายโปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในราวปี พ.ศ. 2495 (OMF Thailand Retrieved

29 December 2016 from <https://omf.org/thailand/omf-thailand-history>) รายงานข้อมูลสถิติประชากรไทยระบุว่าจังหวัดปัตตานีมีจำนวนประชากร 690,015 คน นับถือศาสนาอิสลาม 513,841 คน (ร้อยละ 74.5) ศาสนาพุทธ 94,507 คน (ร้อยละ 13.7) ศาสนาคริสต์ จำนวน 221 คน ศาสนาฮินดู 77 คน ขงจื๊อ 58 คน ศาสนาซิกข์ 49 คน และไม่ระบุหรือไม่ทราบหรืออื่น ๆ 263 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555: 59)

ปัจจุบันจังหวัดปัตตานีมีองค์กรศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกจำนวน 1 องค์กร ได้แก่ วัดอัครเทวดาคาเบรียล และองค์กรศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์จำนวน 5 องค์กร ได้แก่ คริสตจักรสัมพันธมิตรพระคุณปัตตานี คริสตจักรความหวังปัตตานี คริสตจักรพระพรปัตตานี คริสตจักรร่มเย็นปัตตานี และคริสตจักรปัตตานี โดยองค์กรทั้งหมดมีศูนย์กลางการบริหารอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี

คำว่า “คริสตชน” หรือ “คริสต์ศาสนิกชน” นั้น เป็นคำเรียกผู้นับถือศาสนาคริสต์โดยรวมไม่จำกัดนิกาย ในขณะที่คำว่า “คริสเตียน” นิยมใช้เรียกผู้เชื่อในนิกายโปรเตสแตนต์ และคำว่า “คริสตัง” หรือ “คาทอลิก” นิยมใช้เรียกผู้เชื่อในนิกายโรมันคาทอลิก

นับตั้งแต่อดีตองค์กรศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีแทบจะไม่มีที่รู้จักของชาวปัตตานี และเมื่อสังคมขาดการตระหนักรู้ถึงการดำรงอยู่ของชุมชนชาวคริสต์ ส่งผลให้องค์กรศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีไม่ได้ถูกผนวกเข้าในประชาสังคมของท้องถิ่น ทั้งในมิติของการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มิติการเข้าถึงทรัพยากรของภาครัฐและประชาสังคม มิติการร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ มิติการเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และมิติการเสริมพลังชุมชน จนกระทั่งเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ทางราชการต้องการให้มีสัญลักษณ์ของศาสนาทุกศาสนาในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ ทางราชการจึงสนับสนุนให้องค์กรศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีเปิดเผยตนเองต่อสาธารณะมากขึ้นโดย (1) การริเริ่มและมอบหมายให้องค์กรศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีร่วมมือกันจัดงานคริสต์มาสจังหวัดปัตตานี เป็นประจำทุกปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 เป็นต้นมา (2) ในปี พ.ศ.2548 เช่นเดียวกัน ทางราชการยังริเริ่มให้องค์กรศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีขึ้นทะเบียนเป็นเครือข่ายทางวัฒนธรรมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีได้เริ่มที่จะเขียนโครงการประจำปีงบประมาณให้ครอบคลุมถึงศาสนาคริสต์ด้วย เช่น โครงการแข่งขันตอบปัญหาศาสนา โครงการประกวดบรรยายธรรม

(3) การริเริ่มเสนอให้วันคริสต์มาสเป็นวันหยุดราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 แต่ยังไม่ผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน และ (4) การริเริ่มให้มีการจดทะเบียนสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานี และสนับสนุนให้สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีมีส่วนร่วมในประชาสังคมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีได้รับการจดทะเบียนเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2556 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อก่อให้เกิดตัวตนของคริสตชนปัตตานีในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีเริ่มต้นเปิดเผยตัวเองต่อสาธารณะผ่านกิจกรรมหลายอย่างแม้ในบริบทสถานการณ์ความไม่สงบ เช่น การจัดวิทยากรไปบรรยายธรรม หรือสานเสวนา หรือเข้าร่วมในกิจกรรมศาสนิกสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการทางศาสนา สร้างขวัญกำลังใจ และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้ สอดคล้องตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาคริสต์เรื่อง “รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง” โดยคำว่า “เพื่อนบ้าน” ในที่นี้หมายรวมถึงบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรต่างภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่คริสตชนติดต่อสัมพันธ์ด้วย

จึงเป็นเรื่องน่าสนใจศึกษาว่าสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีมีหลักและแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมกับองค์กรเพื่อนบ้านอย่างไร โดยคำว่า “เครือข่ายทางสังคม” ในบทความวิจัยนี้หมายถึง ความสัมพันธ์ของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ซึ่งสมัครใจในการปฏิสัมพันธ์หรือดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันโดยรูปแบบของความสัมพันธ์อาจเป็นได้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาจมีหรือไม่มีขอบเขตหรือโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว และที่สำคัญ กระบวนการและกิจกรรมทางสังคมที่กระทำระหว่างกันนั้น ไม่ได้มีผลทำให้บุคคล กลุ่ม องค์กร ที่เกี่ยวข้องกันในความสัมพันธ์นั้นต้องสูญเสียตัวตน ความเป็นอิสระ และอำนาจในการจัดการตนเอง (Kilduff and Tsai, 2003 : 127-131) ส่วน คำว่า “องค์กรเพื่อนบ้าน” ในบทความวิจัยนี้หมายถึง องค์กรไม่ใช่คริสต์ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี และสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีมีการติดต่อสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วยอย่างเป็นกิจจะลักษณะ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและพัฒนาเครือข่ายทางสังคมระหว่างสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานี กับองค์กรเพื่อนบ้านที่สำคัญในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมข้ามวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนใน ซึ่งหน่วยงานเป้าหมายสามารถไปใช้ประโยชน์เชิงแผนนโยบาย และการบริหารงานท้องถิ่นได้

2. ช่วยเพิ่มหุ้นส่วนทางวัฒนธรรมให้กับประชาสังคมในท้องถิ่นให้มีความหลากหลายมากขึ้น สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในประเทศ การอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนทางความหลากหลายของวัฒนธรรม

3. ช่วยจุดประกายให้องค์กรชุมชนขนาดเล็กอื่น ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดปัตตานี มองเห็นถึงศักยภาพของตน และมีความปรารถนาที่จะเข้าส่วนเป็นภาคีภาคประชาสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งของท้องถิ่น กระบวนการและกลไกสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาระเบียบชุมชน

4. ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กับสังคมและหน่วยงานภาครัฐ ที่เห็นคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มวัฒนธรรมรอง และให้โอกาสกลุ่มวัฒนธรรมรองอย่างเสมอภาคที่จะเข้าส่วนในกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสังคมและท้องถิ่น สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างพลังให้ทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคมและมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจสังคมและการเมืองได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี

5. ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในระหว่างผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ด้านการเร่งนำสันติสุขกลับมาสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา เพื่อนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิต

กรอบความคิดในการวิจัย

ลักษณะของสังคมส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักประกอบด้วยสมาชิกทางสังคมที่มีภูมิหลังแตกต่างหลากหลายมาอยู่รวมในสังคมเดียวกัน คำว่า “วัฒนธรรมหลัก” (Dominant Culture) หมายถึงวัฒนธรรมที่สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมหนึ่ง ๆ ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ส่วนคำว่า “วัฒนธรรมรอง” (Subculture) หมายถึง วัฒนธรรมที่สมาชิกกลุ่มย่อยในสังคมหนึ่ง ๆ ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน วัฒนธรรมรองอาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางศาสนา ชาติพันธุ์ ฯลฯ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในสังคมนั้น ๆ โดยวัฒนธรรมรองอาจสอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัฒนธรรมหลักก็ได้ ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม หากต่างฝ่ายต่างพยายามอ้างรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้ โดยไม่ยอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มทางสังคมอื่น หรือพยายามเอาวัฒนธรรมของกลุ่มตนเป็นมาตรฐานในการตัดสินกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมย่อมเกิดขึ้นได้ (มนู สนธิวรธนนะ, 2558 : 95-118) เมื่อภายในสังคมประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความแตกต่างหลากหลายกันทางวัฒนธรรม กลุ่มคนเหล่านี้อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวกัน ใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน พวกเขาจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการจัดการกับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ตนจะต้องเผชิญในความสัมพันธ์ สังคมจำเป็นต้องจัดระเบียบหรือหาฉันทานุมัติเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ไม่จำเป็น การจัดระเบียบสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันในที่นี้อาจปรากฏออกมาในหลายลักษณะ บางสังคมอาจเลือกใช้นโยบายการกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) เพื่อลดความแตกต่างของผู้คน บางสังคมอาจเลือกใช้นโยบายการแยกห่าง (Social Distance) เพื่อรักษาระยะห่าง โดยจำกัดการติดต่อเกี่ยวข้องกับระหว่างกัน สำหรับบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยสนับสนุนการใช้นโยบาย “พหุวัฒนธรรมนิยม” (Multiculturalism) ในการจัดระเบียบสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายความว่าบรรทัดฐานของสังคมมีลักษณะเปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการปฏิบัติ โดยไม่มีวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งครอบงำหรือถูกครอบงำ สังคมยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและถือว่าวัฒนธรรมทั้งหลายนั้นมีคุณค่าเท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมคือการมีวัฒนธรรมที่หลากหลายร่วมกัน กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมมีการติดต่อคบค้าสมาคมระหว่างกัน และยังคงใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน โดยในขณะที่กลุ่มคนต่าง ๆ ดำเนินชีวิตตามครรลองวัฒนธรรมของตน ก็จะพยายาม

ทำความเข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นโดยไม่ตัดสิน เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความเห็นอกเห็นใจ อุดหนุนอดกลั้น ให้เกียรติ การจัดระเบียบสังคมในลักษณะนี้อาจทำให้การปรับตัว (Adaptation) บูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) การผสมผสานพันทาง (Hybridity) การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) เกิดขึ้นได้ในลักษณะสมานฉันท์ (Harmony) โดยองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) มองว่า ความอดทนอดกลั้น การสร้างความเข้าใจ และสร้างความยึดเหนี่ยวทางสังคม (Social Cohesion) สำหรับคนต่างกลุ่มทางศาสนา และชาติพันธุ์ที่อยู่ร่วมกันนั้น เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2559 : 327-378)

พหุวัฒนธรรมนิยมเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 1970 โดยเฉพาะในประเทศออสเตรเลียและแคนาดา โดยมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งเรื่องนโยบายการกีดกันทางวัฒนธรรม ปัญหาการแบ่งแยกกีดกันชนพื้นเมืองออกจากพื้นที่ทางสังคม การละเลยต่อวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองดั้งเดิม ปัญหาการควบคุมรูปแบบทางวัฒนธรรมซึ่งร่างขึ้นโดยชาวยุโรปผิวขาว (The White Policy) ที่กระทำต่อผู้อพยพเข้ากลุ่มใหม่ (New Settlers) ซึ่งมีรูปแบบทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตน ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ยากในสังคมเสรีนิยมและรัฐประชาธิปไตยที่สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานและความเสมอภาคของคนในสังคมย่อมต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ ในความเป็นจริง ปัญหาเรื่องการกีดกันความหลากหลายทางวัฒนธรรมยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากกลุ่มที่ครองอำนาจทางการเมืองในรัฐชาติ (Nation-State) มักจะใช้นโยบายอย่างแยบยลในการจัดระเบียบกลุ่มขนาดเล็กอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครองของตน ในขณะที่กลุ่มขนาดเล็กเหล่านั้นก็มีแนวทางที่จะทำให้อำนาจของตนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองด้วย จนบางครั้งเป็นเหตุให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายในรัฐชาติเดียวกัน ทฤษฎีพหุวัฒนธรรมนิยมเสนอแนวคิด “การเมืองเรื่องการรับรู้” (The Politics of Recognition) เป็นทางออกสำคัญ โดยเน้นให้การตระหนักและรู้จักผู้อื่นมีความสำคัญเทียบเท่ากับการรู้จักและเข้าใจสังคมของตนเอง ความพยายามของแนวคิด “พหุวัฒนธรรมนิยม” คือความต้องการธำรงรักษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้ (เกษม เพ็ญภินันท์, 2552 : 12-22)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมถูกท้าทายอย่างหนักในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 เมื่อการไหลเข้าออกของประชากรโลกทำให้ความหลากหลายในรัฐชาติ กลายเป็น “ความอหิมาหลากหลาย” (Super-Diversity) และเมื่อรัฐชาติต้องเผชิญกับภัยก่อการร้ายจากคนแปลกหน้า (Strangers) ทำให้ “ความหลากหลาย” ถูกหวาดระแวงว่าจะเป็นตัวบ่อนทำลาย “ความมั่นคงของชาติ” (National Security) เหล่านี้ส่งผลให้กลุ่มผู้มีอำนาจทางสังคมและการเมืองใช้เป็นเหตุผลสนับสนุนในการเพิ่มอำนาจรัฐเพื่อเรียกร้องหา “เอกภาพ” (Homogeneity) และคาดกันว่าเมื่อถึงที่สุดแล้ว สำนักแห่งความเป็นพลเมืองที่ถูกต้องตามแบบแผนที่รัฐต้องการ อาจจะกลายเป็นสิ่งที่สำคัญเหนือกว่าการธำรงรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคม (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2557 : 13-19)

ทฤษฎีพหุวัฒนธรรมนิยม เสนอว่า สังคมไม่ควรปล่อยให้ “พหุวัฒนธรรม” เป็นการเมืองของรัฐหรือรับผิดชอบโดยรัฐเท่านั้น พหุวัฒนธรรมนิยมโดยรัฐ (State Multiculturalism) อาจแสดงออกเป็นความใจกว้างของรัฐที่มีต่อกลุ่มวัฒนธรรมรอง อย่างไรก็ตาม พหุวัฒนธรรมนิยมโดยรัฐมีพื้นฐานอยู่บนแนวคิดที่ยังคงแฝงไว้ด้วยความเชื่อเรื่องการจัดระเบียบให้ความหลากหลายอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ เจตนารมณ์หลักก็เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐเอง ความใจกว้างของรัฐที่มีต่อกลุ่มวัฒนธรรมรองอาจช่วยให้สังคมรับรู้และอดกลั้นต่อความแตกต่างอย่างมีเมตตา และอาจช่วยให้ความแตกต่างนั้นไม่กระด้างกระเดื่องต่ออำนาจรัฐ ความอดกลั้นในลักษณะนี้ไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ความอดกลั้นในลักษณะนี้อาจช่วยให้กลุ่มวัฒนธรรมรองสามารถปรากฏตัวและมีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น แต่สถานภาพของกลุ่มวัฒนธรรมรองอาจจะยังคงสภาพ “กลุ่มชายขอบ” ที่ไร้อำนาจ トラบิตที่ยังไม่มีการพัฒนาและคุ้มครองสิทธิความเท่าเทียมกันของกลุ่มวัฒนธรรมรองอย่างจริงจังด้วยเหตุนี้ พหุวัฒนธรรมนิยมเชิงวิพากษ์ (Critical Multiculturalism) จึงไม่ได้ให้ความหมาย “พหุวัฒนธรรมนิยม” เพียงการยอมรับหรือการเห็นคุณค่าความแตกต่างเท่านั้น แต่เน้นว่าหัวใจของพหุวัฒนธรรมนิยมคือ **“ความเท่าเทียมกัน”** ซึ่งทุกภาคส่วนในสังคมจำเป็นต้องตระหนักรู้และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนอย่างสร้างสรรค์ (ศิริจิต สุนันตะ, 2556 : 1-30 ; สุริชัย หวันแก้ว, 2550 : 149-191)

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า “ชุมชนชาวคริสต์” เป็นกลุ่มวัฒนธรรมรองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกลุ่มขนาดเล็กที่ยังอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของท้องถิ่นทั้งในทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ผู้วิจัยจึงมีเป้าหมายที่จะใช้

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมพลังองค์กรชุมชนให้มีความพร้อมอย่างเต็มศักยภาพในการที่จะเปิดเผยตนเองต่อสาธารณะและสามารถเชื่อมต่อกับองค์กรเพื่อนบ้านในพื้นที่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและสง่างาม

ระเบียบวิธีการศึกษา

บทความวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)

ระยะเวลาดำเนินงานเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2558 ถึง 10 กุมภาพันธ์ 2560 การดำเนินงานวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. ระยะเตรียมการ

1.1 ผู้วิจัยใช้เวลาในการสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนคริสต์ปัตตานี (Building-Up Rapport) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก หากผู้วิจัยไม่สามารถบูรณาการตนเองเข้ากับชุมชนได้หรือไม่สามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของโครงการได้ ก็จะเป็นการยากที่จะก้าวไปสู่การทำงานในขั้นตอนต่อไปซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของชุมชนเป็นสำคัญ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนโดยการปฏิสัมพันธ์กับคริสตชนปัตตานีอย่างต่อเนื่อง เช่น เยี่ยมเยียนตามบ้าน เข้าร่วมประชุมในวันอาทิตย์และกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งชุมชนคริสต์ปัตตานีจัดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ

1.2 ผู้วิจัยศึกษาสถานการณ์ของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างองค์กรทางศาสนาคริสต์กับองค์กรต่างวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี มูลนิธิเทพปฐนียสถาน (ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว) โดยการสังเกต การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสนทนา และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 40 คน ประกอบด้วย กรรมการสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีและผู้นำคริสตจักรต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานี จำนวน 10 คน ผู้สูงอายุชาวมุสลิม ไทยพุทธ และไทยจีน ในจังหวัดปัตตานี รวม 7 คน บุคลากรในหน่วยงานซึ่งเคยติดต่อสัมพันธ์กับองค์กรศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานี จำนวน 7 คน ตัวแทนองค์กรศาสนาคริสต์ระดับภูมิภาคหรือระดับชาติ จำนวน 2 คน สมาชิกของคริสตจักรต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานีจำนวน 7 คน ชาวปัตตานีที่ไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์แต่เป็นเพื่อนบ้าน เพื่อนนักเรียน หรือเพื่อนร่วมงานของคริสตชนปัตตานี จำนวน 7 คน

คำถามนำที่ใช้ในการสนทนา ประกอบด้วย

- คริสตชนปัตตานีกับกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ ในพื้นที่มีโอกาสติดต่อเกี่ยวข้องกันบ้างหรือไม่ อย่างไร

- สถานภาพของความสัมพันธ์ดังกล่าวเอื้ออำนวยให้คริสตชนปัตตานีมีส่วนร่วมในประชาสังคมของท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

- องค์การศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีจะสามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ ในพื้นที่ได้อย่างไร

1.3 การสรรหานักวิจัยชุมชนจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน โดยเป็นคริสตชนที่สังกัดองค์กรศาสนาคริสต์ต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานี มีมนุษยสัมพันธ์ดี ทำงานเป็นทีมร่วมกับคนอื่นได้ มีทัศนคติเชิงบวกกับผู้คนต่างวัฒนธรรม และมีเวลาให้กับการมีส่วนร่วมตลอดโครงการ

1.4 การปฐมนิเทศนักวิจัยชุมชนเพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. ระยะการทําวิจัย

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักวิจัยชุมชนแสดงความคิดเห็น อภิปราย และร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดหลักและแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมกับองค์กรเพื่อนบ้าน

3. ระยะการจัดทำแผน

เมื่อได้หลักและแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมกับองค์กรเพื่อนบ้านแล้ว ผู้วิจัยและนักวิจัยชุมชนจึงร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการ ตลอดจนประชาสัมพันธ์โครงการ เพื่อขอคำปรึกษาและแสวงหาการสนับสนุนจากกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

4. ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ

เป็นช่วงของการกำหนดคณะทำงานและมอบหมายงานให้ตรงกับศักยภาพความสามารถของอาสาสมัครซึ่งมาจากกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานี โดยในขั้นตอนนี้ นักวิจัยและนักวิจัยชุมชนได้กำหนดความต้องการจำเป็น (Needs of Requisites) ไว้คือการนำแผนไปปฏิบัติจะต้องเกิดบรรยากาศของการทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ที่มีภูมิหลังทางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลาย

5. ระยะเวลาติดตามและประเมินผล

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัย นักวิจัยชุมชน คณะทำงาน และผู้ทรงคุณวุฒิ มีส่วนร่วมในการสะท้อนผลและประเมินผลโครงการ ตลอดจนการฉลองความสำเร็จเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับคณะทำงาน

อาจกล่าวได้ว่า การวิจัยนี้สนับสนุนการสร้างสังคมสมานฉันท์ในลักษณะต่อไปนี้

1. การเข้าถึง คือ การรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักระบบและบริบทที่แวดล้อมตน
2. ความก้าวหน้า คือการยอมรับและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การพัฒนามุมมองที่มีต่อตนเองและผู้อื่นในทางบวก การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การเริ่มมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างกันในมิติต่าง ๆ
3. การเชื่อมต่อ คือความปรารถนาในการติดต่อเกี่ยวข้องกับข้ามวัฒนธรรม ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การทำลายกำแพง การแสวงหากลยุทธ์และเทคนิควิธีในการติดต่อเกี่ยวข้องกับระหว่างกันอย่างสร้างสรรค์
4. การบูรณาการ ในที่นี้ไม่ใช่การกลืนกลายทางวัฒนธรรม และไม่ใชการปล่อยให้ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เกี่ยวข้องกัน แต่เป็นการที่ต่างฝ่ายต่างพยายามปรับตัวในการอยู่ร่วมกันและพัฒนาาร่วมกันบนฐานของการยอมรับลักษณะพหุลักษณะทางวัฒนธรรม การร่วมกันแสวงหาแนวทางเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ไม่จำเป็นซึ่งอาจจะเผชิญในความสัมพันธ์

สรุปผลการศึกษา

1. ระยะเตรียมการ

ผลการศึกษาสถานภาพของความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ วัดอัครเทวดาคาเบรียล คริสตจักรสัมพันธ์ร่วมพระคุณปัตตานี คริสตจักรความหวังปัตตานี คริสตจักรพระพรปัตตานี คริสตจักรร่มเย็นปัตตานี และคริสตจักรปัตตานี กับองค์กรข้ามวัฒนธรรมที่สำคัญในพื้นที่ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี และมูลนิธิเทพปฐนียสถาน (ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสนทนา และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า นับจากอดีตที่ผ่านมาองค์กรศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีกับองค์กรข้ามวัฒนธรรมที่

สำคัญในพื้นที่ซึ่งไม่เคยมีการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกันอย่างเป็นทางการก็จะลักษณะมาก่อน แต่สำหรับคริสตชนในระดับปัจเจกบุคคลนั้น คริสตชนปัตตานีไม่ได้ดำเนินชีวิตแยกตัวออกจากสังคม การปฏิสัมพันธ์กับประชากรต่างภูมิหลังทางวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น เพื่อนชาวพุทธ มุสลิม และชาวปัตตานีเชื้อสายจีน เกิดขึ้นได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ในท่ามกลางเพื่อนร่วมชั้น เพื่อนร่วมโรงเรียน เพื่อนบ้านใกล้เคียง เพื่อนในที่ทำงาน หรือในการติดต่อค้าขายระหว่างกัน เป็นต้น ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในห้องเรียน โรงเรียน สถานที่ทำงาน แลละแวกวบ้าน และในตลาดนั้น ไม่ได้แยกหรือจำกัดว่าใครนับถือศาสนาอะไร อีกทั้งการแต่งกายและการรับประทานอาหารของคริสตชนก็ไม่ได้แตกต่างจากคนไทยโดยทั่วไป ด้วยเหตุนี้ ในการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม คริสตชนปัตตานีจึงสามารถผสมกลมกลืนกับผู้คนอื่นๆ ได้ง่ายสำหรับวิธีการสังเกตว่าใครเป็นคริสตชนนั้น อาจสังเกตจาก เช่น การอธิษฐานก่อนรับประทานอาหาร การไปวัดหรือคริสตจักรในวันอาทิตย์ การพกพาพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ หรือสวมสร้อยประคำพร้อมกางเขน การชอบเล่าเรื่องราวของพระเยซูคริสต์และประสบการณ์ที่ได้รับการอวยพรจากพระเจ้าให้คนอื่นฟัง เป็นต้น

ตัวอย่างการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แสดงความเห็นที่น่าสนใจดังนี้ว่า

“คริสตชนที่ชอบพูดแต่เรื่องพระเจ้าอย่างเดียว ไม่คุยเรื่องอื่นเลย อ้าปากก็รู้เลยว่าจะพูดอะไร คริสตชนแบบนี้ไม่อยากสูงส่งด้วย”

“การที่จะคบใครไม่คบใคร ไม่ได้ดูเรื่องศาสนามาก่อน แต่ดูเรื่องนิสัยใจคอและพฤติกรรมของคน ๆ นั้นมากกว่า”

“มีเพื่อนบางคนที่เปลี่ยนศาสนาไปเชื่อพระเจ้า เขาเปลี่ยนแปลงชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น”

“บางคน พอเปลี่ยนศาสนา ก็หมกมุ่นอยู่แต่กับกิจกรรมของคริสตจักรและเลือกอยู่แต่กับคริสตชนด้วยกันเอง ตัวเขาเองที่ไม่สูงส่งกับคนอื่น หรือสูงส่งน้อยลง”

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักข้างต้น ทำให้นักวิจัยเห็นพ้องกันว่า แนวทางการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมข้ามวัฒนธรรมของคริสตชนปัตตานีในระดับปัจเจกบุคคลนั้น หัวใจสำคัญอยู่ที่การดำเนินชีวิตสอดคล้องตามคำสั่งสอนของพระ

เยซูคริสต์ โดยเฉพาะในเรื่องการรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง การประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และการสำแดงความรักของพระเยซูคริสต์ นักวิจัยชุมชนจึงประสานขอความร่วมมือจากผู้นำทางศาสนาคริสต์ในการเทศนาสั่งสอนให้คริสตชนปฏิบัติตามดำเนินชีวิตอย่างสมดุลสอดคล้องตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาและให้ดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมข้ามวัฒนธรรมกับผู้คนทุกกลุ่มเพื่อความสมานฉันท์ในสังคม โดย ผู้นำทางศาสนา ครู และวิทยากรบรรยายธรรมจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้เป็นนักสื่อสารสันติภาพที่ส่งเสริมการสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนิก

ตัวอย่างการอบรมสั่งสอนของผู้นำทางศาสนา ครู และวิทยากรบรรยายธรรม เช่น ในโอกาสวันสำคัญของชีวิตคริสตชน อาทิ พิธีรับศีลจุ่ม พิธีรับบัพติศมาในน้ำ พิธีสมรสศักดิ์สิทธิ์ พิธีไว้อาลัยและพิธีฝังศพ เป็นต้น คริสตชนปัตตานีได้รับการแนะนำให้เชิญญาติมิตรต่างศาสนิกที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมเข้าร่วมเป็นสักขีพยานภายในงานด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้ญาติมิตรต่างศาสนิกรู้จักและเข้าใจความหมายในวิถีของคริสตชนมากขึ้น และในทางกลับกัน คริสตชนปัตตานีได้รับคำแนะนำให้ไปร่วมแสดงความยินดี และ/หรือ แสดงความเสียใจ กับเพื่อนต่างศาสนิกในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ด้วย เจกเช่นเดียวกัน ความใส่ใจในเรื่องที่ดูเหมือนเล็กน้อยเหล่านี้ สามารถช่วยสร้างมิตรภาพระหว่างกันได้

2. ระยะเวลาทำวิจัย การจัดทำแผน และการนำแผนไปปฏิบัติ

ในการประชุมระดมความคิดเพื่อกำหนดหลักและแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมข้ามวัฒนธรรม พบว่า นักวิจัยชุมชนมีหลักในการพิจารณาที่สำคัญสามประการคือ

(1) ความไวรู้ (Sensible/Sensibility) ต่อความเป็นพหุลักษณะทางวัฒนธรรมภายในชุมชนคริสต์ปัตตานีและในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในการจัดทำแผนและการนำแผนไปปฏิบัตินั้น กิจกรรมที่จะจัดกระทำระหว่างกันควรเป็นที่ยอมรับได้ของคริสตชนทั้งนิกายโปรเตสแตนต์ นิกายโรมันคาทอลิก และเป็นที่ยอมรับได้ของสังคมปัตตานีโดยรวมด้วย ทั้งนี้ควรพยายามหลีกเลี่ยงการจัดศาสนพิธีในกิจกรรมที่มีผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมเข้าร่วม หากมีความจำเป็นต้องจัดศาสนพิธี ควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักและแนวปฏิบัติของกลุ่มศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ เสียก่อนโดยหาช่องทางในการหลีกเลี่ยงหรือแนะนำการวางตัวที่เหมาะสมให้กับกลุ่มศาสนาและ

ความเชื่อที่แตกต่างกันด้วย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขุ่นเคืองใจระหว่างกัน

(2) ความสอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนาคริสต์ และทุนทางสังคม วัฒนธรรมของชุมชนคริสต์ปัตตานี โดยในการจัดทำแผนและการนำไปปฏิบัติในกิจกรรมที่จะจัดกระทำระหว่างกันควรส่งเสริมให้องค์กรเพื่อนบ้านต่างวัฒนธรรมรู้จักและเข้าใจวิถีของชุมชนคริสต์มากขึ้น เช่น การพิจารณาเทศกาลหรืองานประเพณีของชุมชนคริสต์ที่มีอยู่ในรอบปีปฏิทินว่าสามารถนำมาเพิ่มคุณค่าด้านการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมได้หรือไม่ ชุมชนคริสต์ปัตตานีเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีงบประมาณและทรัพยากรจำกัด การเพิ่มคุณค่าจากงานเดิมทำให้ไม่จำเป็นต้องเพิ่มแรงหรือต้นทุนในการดำเนินงานมากนัก ในการวิจัยนี้พบว่า “งานคริสต์มาสจังหวัดปัตตานี” มีความเหมาะสมที่จะนำมาเพิ่มคุณค่าเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมข้ามวัฒนธรรม ทั้งนี้เนื่องจากเครือข่ายองค์กรศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีได้ร่วมมือกันจัดงานคริสต์มาสจังหวัดปัตตานีมาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2548 เป็นต้นมา และ ปัจจุบัน “งานคริสต์มาส” ไม่ได้เป็นเพียงเทศกาลเฉลิมฉลองของคริสตชนที่จัดขึ้นภายในศาสนสถานเท่านั้น แต่ยังเป็นเทศกาลเฉลิมฉลองสากลของคนทุกหมู่เหล่าอีกด้วย ปัจจุบันงานคริสต์มาสจังหวัดปัตตานีได้รับการบรรจุไว้ในปฏิทินงานวัฒนธรรมประจำปีของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี และงานคริสต์มาสจังหวัดปัตตานีไม่ได้เน้นศาสนพิธี แต่เน้นการสร้างความสุขให้แก่ชาวปัตตานีโดยไม่แบ่งแยกเพศ เชื้อชาติ และศาสนา

(3) กิจกรรมที่จะจัดกระทำระหว่างกันนั้น ควรเกิดขึ้นโดยความสมัครใจ และผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเท่าเทียมกันในความสัมพันธ์ กิจกรรมไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือตัวตนของผู้ที่เกี่ยวข้องกันในความสัมพันธ์ โดยในการวิจัยนี้ สมาคมคริสต์ชนจังหวัดปัตตานีได้ดำเนิน “โครงการสันติแต่ผู้มีน้ำใจดี” เพื่อเพิ่มคุณค่าให้งานคริสต์มาสจังหวัดปัตตานีตอบใจหทัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมกับองค์กรเพื่อนบ้านมากขึ้น

กิจกรรมในโครงการสันติแต่ผู้มีน้ำใจดีประกอบด้วยสองกิจกรรมหลัก กิจกรรมแรกเป็นการประกวดเรียงความของนักเรียนระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดปัตตานี หัวข้อ “เพื่อนผู้มีน้ำใจดี” โดยเน้นเพื่อนต่างภูมิหลังทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกฝังค่านิยมการทำดีและมีน้ำใจให้กับเด็กและเยาวชน อันเป็นการส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพอันดีระหว่างผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมในพื้นที่ ในกิจกรรมนี้สมาคมคริสต์

ชนจังหวัดปัตตานีได้ทำงานร่วมกับองค์กรวิชาการต่าง ๆ ที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตัดสินผลงานของนักเรียน

กิจกรรมที่สองเป็นการมอบรางวัลและโล่ประกาศเกียรติคุณแก่บุคคลและองค์กรตัวอย่างด้านการทำดีมีน้ำใจแก่เพื่อนมนุษย์และสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนและไม่แบ่งแยกเพศ เชื้อชาติ และศาสนา ในกิจกรรมนี้สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีได้ทำงานร่วมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี ตัวแทนองค์กรธุรกิจเอกชนและภาคประชาสังคมของท้องถิ่น ในการรวบรวมรายชื่อ กลั่นกรองคุณสมบัติ และพิจารณาตัดสินรางวัล โดยสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานียังได้เดินทางไปเยี่ยมเยียนและสร้างสัมพันธ์กับบุคคลและองค์กรที่ได้รับการเสนอชื่ออีกด้วย

พิธีมอบรางวัลของทั้งสองกิจกรรมจัดขึ้นภายในงานคริสต์มาสจังหวัดปัตตานี ประจำปี พ.ศ. 2558 ณ โรงแรมซี.เอส.ปัตตานี ซึ่งมีผู้เข้าร่วมงานมากกว่า 700 คน นักเรียนที่ได้รับรางวัลจากการประกวดเรียงความ มีจำนวน 44 คน ครอบคลุมทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม จีน บุคคลและองค์กรตัวอย่างที่ได้รับรางวัลประกาศเกียรติคุณ มีสามสาขา คือ สาขาบุคคลผู้มีน้ำใจดี ได้แก่ ประธานกรรมการโรงแรมซี.เอส.ปัตตานี สาขาบุคคลผู้เป็นแรงบันดาลใจ ได้แก่ อาสาสมัครเครือข่ายสตรีภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ สาขาองค์กรผู้มีน้ำใจดี ได้แก่ สมาคมกู่ชีพูกู้ยสันติปัตตานี โดยนักเรียน บุคคล และองค์กรที่ได้รับรางวัลทั้งหมด เข้าร่วมงานคริสต์มาสจังหวัดปัตตานี พร้อมญาติมิตรจากเครือข่ายของตน และมีโอกาสปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับคริสตชนปัตตานีภายในงานคริสต์มาสจังหวัดปัตตานี

3. ระยะเวลาติดตามและประเมินผล

หลังจากที่สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีดำเนินโครงการสันติแต่ผู้มีน้ำใจดีเสร็จสิ้นลง ผู้วิจัยได้ติดตามการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมข้ามวัฒนธรรมของสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีอย่างต่อเนื่อง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและจำแนกองค์กรเพื่อนบ้านของสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีออกเป็นสี่ประเภท ได้แก่ (1) องค์กรภาครัฐ ซึ่งรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย (2) องค์กรภาคเอกชน ซึ่งรวมองค์กรธุรกิจด้วย (3) องค์กรพัฒนาที่มีไชว์รัฐ และ (4) องค์กรภาคประชาชน ซึ่งรวมองค์กรศาสนา องค์กรชุมชน องค์กรวิชาการ และองค์กรภาคประชาสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย และในบรรดาองค์กรเพื่อนบ้านทั้งหมดพบว่า สมาคมวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีและสำนักงาน

วัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี เป็นองค์กรเพื่อนบ้านที่สำคัญซึ่งช่วยเสริมพลังให้ชุมชนคริสต์ได้รับการผนวกเข้าในประชาสังคมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีเน้นการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีเป็นสำคัญ

สภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี มีลักษณะเป็นองค์กรพหุวัฒนธรรมประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรทางศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลายในจังหวัดปัตตานี สภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีเป็นการระดมสรรพกำลังโดยเฉพาะจากองค์กรภาคประชาชน ซึ่งรวมองค์กรศาสนา องค์กรชุมชน องค์กรวิชาการ และองค์กรภาคประชาสังคมในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยท้องถิ่น และเพื่อท้องถิ่น

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2553 กำหนดให้สภาวัฒนธรรมมีสถานภาพเป็นองค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานวัฒนธรรมภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม โดยมีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมจัดกิจกรรมกับองค์กรภาคี และเครือข่ายวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา สร้างสรรค์ แลกเปลี่ยน สืบทอด และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2553: 29) ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีแม้เพียงองค์กรเดียวก็สามารถช่วยให้สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีมีโอกาพัฒนาเครือข่ายทางสังคมกับประชากรและองค์กรเพื่อนบ้านต่างภูมิภาคหลังทางวัฒนธรรมได้ครอบคลุมทั้งพุทธ มุสลิม จีนในเวลาเดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องแยกกิจกรรม และการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมดังกล่าวสามารถส่งเสริมได้ทั้งในลักษณะ “เขารู้จักเรา” และ “เรารู้จักเขา” มากขึ้น

ในการประชุมจัดตั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2559 ณ หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี เนื่องจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีชุดเก่าหมดวาระลงนั้น ได้มีเครือข่ายทางวัฒนธรรมที่จดแจ้งไว้กับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีเข้าร่วมการประชุมเป็นจำนวนมารวมถึงสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีด้วย มติการประชุมปรากฏว่า นายประยูรเดช คณานุรักษ์ ประธานกรรมการมูลนิธิเทพปฐนียสถาน (ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว) ได้รับเลือกเป็นประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี และในจำนวนสมาชิกสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีที่ได้รับเลือกทั้งหมดจำนวนรวมสามสิบเก้าคนนั้น นายกและอุปนายกสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีได้รับเลือกให้เข้าเป็นสมาชิกสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีด้วย

สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีและภายหลังเมื่อนายกและอุปนายกของสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี ทำให้สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีมีส่วนร่วมมากขึ้นในงานส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น นายกสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการพิจารณาแผนศาสนาของจังหวัดปัตตานีในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมตามระเบียบวาระเรื่อง มาตรการอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งจัดโดยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2559 และวันที่ 8 พฤศจิกายน 2559 ณ โรงแรมปาร์ควิวริสอร์ท ปัตตานี นอกจากนั้น สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานียังได้รับเชิญให้เป็นหนึ่งในยี่สิบห้าองค์กรร่วมจัดงานสมัชชาคุณธรรมภาคใต้รวมพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ในระหว่างวันที่ 1-2 กุมภาพันธ์ 2560 ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานีด้วย

ปรากฏการณ์ที่นายกและอุปนายกของสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี นับเป็นหมุดหมาย (sign) สำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมในพื้นที่จังหวัดปัตตานีได้ตระหนักรู้ถึงการดำรงอยู่ของชุมชนชาวคริสต์และยอมรับให้สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีได้รับการผนวกเข้าในประชาสังคมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งจะมีผลในการเพิ่มโอกาสให้ชุมชนชาวคริสต์สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรของภาครัฐและภาคประชาสังคมมากขึ้น ตลอดจนมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ มากขึ้นด้วย

การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมของสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานี ก่อให้เกิดผลดีต่อสมาคมและสังคมโดยรวม ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

(1) สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีมีความนับถือตนเองมากขึ้น มีความมั่นใจในสถานภาพทางศาสนา และมั่นใจในสถานภาพทางกฎหมายและสิทธิอันชอบธรรมที่องค์กรศาสนาคริสต์จำเป็นต้องได้รับการอุปถัมภ์และคุ้มครองจากรัฐ

(2) สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีมีความมั่นใจและมีความปรารถนาในการติดต่อสัมพันธ์กับประชากรและองค์กรต่างภูมิหลังทางวัฒนธรรมมากขึ้น และการเปิดเผยตนเองต่อสาธารณะอย่างสร้างสรรค์ของสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีส่งผลให้ประชากรและองค์กรเพื่อนบ้านสนใจอยากรู้จักชุมชนคริสต์ปัตตานีมากขึ้นด้วย

(3) สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีเป็นที่รู้จักในแวดวงราชการและเครือข่ายทางวัฒนธรรมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีมากขึ้น

(4) สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีมีส่วนร่วมในการประชุม การระดมความคิด การจัดทำแผน และเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ ของทางราชการมากขึ้น

(5) สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีจัดประเพณีให้ชุมชนขนาดเล็กอื่น ๆ ตระหนักถึงศักยภาพของตน และปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในประชาสังคมของท้องถิ่นมากขึ้น

(6) สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีจัดประเพณีให้สังคมเห็นคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของชุมชนขนาดเล็ก และให้โอกาสชุมชนขนาดเล็กที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมของสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อชุมชนคริสต์ได้ด้วยเช่นเดียวกัน เช่น

(1) ชุมชนคริสต์อาจเสี่ยงต่อการตกเป็นเป้าหรือเหยื่อของความรุนแรงในพื้นที่เนื่องจากชุมชนเปิดเผยตนต่อสาธารณะมากขึ้น

(2) เมื่อชุมชนคริสต์มีการทำงานระหว่างองค์กร ระหว่างนิกาย และทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมากขึ้น ย่อมมีโอกาสเผชิญหน้ากับความเห็นต่างและความขัดแย้งมากขึ้น

(3) ชุมชนคริสต์มีการรับและส่งอิทธิพลกับสังคมภายนอกมากขึ้น ซึ่งอาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนคริสต์

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเครือข่ายทางสังคมช่วยให้สมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานีสามารถมองเห็นร่องรอยของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม และองค์กรต่างภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่ทำงานร่วมกัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างกันเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจและมีความเสมอภาค ต่างฝ่ายต่างเรียนรู้ที่จะฟัง แลกเปลี่ยน และเคารพกันและกัน รูปแบบความสัมพันธ์มีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ระดับความเข้มข้นของความสัมพันธ์บ้างสนิท (Strong Ties) บ้างผิวเผิน (Weak Ties) (Granovetter, 1973 : 1360-1380) กระบวนการและกิจกรรมที่กระทำร่วมกันไม่ได้ส่งผลกระทบให้บุคคล กลุ่ม และองค์กรต่างวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกันในความสัมพันธ์ ต้องสูญเสียตัวตน (Identity) และ

อำนาจในการจัดการตนเอง (Functional Autonomy) บุคคลหรือสมาชิกของแต่ละกลุ่มองค์กร หรือเครือข่ายทางสังคมทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อม (Agency) ลดระยะห่างระหว่างเครือข่ายต่างวัฒนธรรม และเป็นสื่อกลางในการนำข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และทรัพยากร เคลื่อนย้ายแลกเปลี่ยนกันไปมาแบบหลายทิศทาง (Wasserman and Galaskiewicz, 1994 : xi-xvi)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า บริบทและนโยบายทางการเมืองในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันมีแนวโน้มเอื้อและเกื้อหนุนให้กลุ่มวัฒนธรรมรองมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร งบประมาณ และมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การที่ทางราชการเริ่มผนวกให้ชุมชนขนาดเล็กเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในประชาสังคมของท้องถิ่นมากขึ้นนั้น อาจจะไม่ใช่เรื่องของการเห็นคุณค่าความเท่าเทียมกันของวัฒนธรรมรองและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนทุกหมู่เหล่าเสมอไป แต่อาจจะเป็นเรื่องการเมืองของพหุนิยมโดยรัฐ ที่ยังคงแฝงไว้ด้วยความเชื่อเรื่องการจัดระเบียบให้ความหลากหลายอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ เจตนารมณ์หลักก็เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐเอง ในเรื่องนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตจาก (1) นโยบายและมาตรการอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาอื่นในประเทศไทย ตามคำสั่งของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ อำนาจตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2559 เพื่งเริ่มปรากฏให้เห็น ภายหลังเมื่อมีสถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในพื้นที่ และเมื่อประชากรในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกินกึ่งหนึ่งลงมติไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 (2) โครงการศาสนิกสัมพันธ์เครือข่ายวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559 ซึ่งเป็นโครงการตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม ยังคงใช้กรอบคิด “ความเป็นชาติ” / “ความมั่นคงของชาติ” ในการผนวกผู้คนที่แตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน แทนที่จะเป็น “ความเป็นมนุษย์” / “ความมั่นคงของมนุษย์” (3) ความพยายามของทางราชการในการผนวกวัฒนธรรมรอง ยังไม่ปรากฏให้เห็นกับชุมชนขนาดเล็กอื่น ๆ แม้อยู่ในพื้นที่เดียวกัน เช่น กลุ่มคนเชื้อสายอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู หรือ ศาสนาซิกข์ รวมไปถึงยังไม่ปรากฏกับชุมชนคริสต์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อื่น ๆ ด้วย

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ ยศ สันตสมบัติ (2559 : 125-128) ซึ่งเสนอว่า เราจำเป็นต้องมองประเด็นให้หลุดออกไปจาก (1) กรอบแนวคิดเรื่องรัฐชาติในลักษณะยึดติดอยู่กับ

อาณาเขตหรือพื้นที่อย่างจำเพาะเจาะจงตายตัว และ (2) ความเป็นชาติในลักษณะยึดติดอยู่กับความเป็นหนึ่งเดียว พิจารณาได้จากในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา “การเมืองวัฒนธรรม” (Cultural Politics) ที่ต่อต้านการครอบงำและเรียกร้องการยอมรับความแตกต่างหลากหลายและการดำรงอยู่ร่วมกันของความแตกต่างหลากหลายมีเพิ่มมากขึ้น การเมืองเริ่มมีการปรับเปลี่ยนจากเรื่อง “การกีดกันสิทธิ” เป็นเรื่อง “การให้สิทธิ” และส่งเสริม “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนอย่างทั่วถึง จิตนากรรมของชุมชนในรูปแบบใหม่จึงเริ่มเน้นการดำรงอยู่ร่วมกันของความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา เพศ และการก่อรูปของพลสังคมที่ซึ่งวัฒนธรรมรองของกลุ่มต่าง ๆ อยู่ร่วมกันได้บนพื้นฐานของการเป็นพลเมืองวัฒนธรรม (Cultural Citizenship) ที่ “เท่าเทียมกัน” ในขณะที่ยีกด้านหนึ่ง การเคลื่อนไหลไปมาของผู้คนข้ามพรมแดนรัฐชาติอย่างรวดเร็วมากขึ้นทั่วโลกทำให้วัฒนธรรมมิได้หยุดนิ่งหรือถูกจำกัดอยู่เพียงภายในอาณาบริเวณอันใดอันหนึ่งอย่างจำเพาะเจาะจงอีกต่อไป แต่วัฒนธรรมมีการเคลื่อนไหลอย่างต่อเนื่องจนมีลักษณะข้ามพรมแดน และ/หรือ ไร้พรมแดน การเมืองเริ่มถูกกำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนจากที่เน้นให้รัฐเป็นตัวละครหลักและยึดโยงกับอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน รวมถึงผลประโยชน์ของรัฐเท่านั้นมาเป็นตัวละครไม่ใช่อำนาจ ชาติ เครือข่ายในลักษณะองค์กรหรือพันธมิตรข้ามชาติ และใส่ใจกับประเด็นที่เกี่ยวกับ “ความมั่นคงของมนุษย์” (Human Security) ซึ่งก้าวข้ามหรืออยู่เหนือเส้นแบ่งระหว่างการเมืองภายในกับภายนอก ในบริบทเช่นนี้ ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นนานาชาติพันธุ์” หรือ “ความเป็นพลเมืองโลก” (World Citizenship) เริ่มมีความสำคัญมากกว่าแนวคิดความเป็นชาตินิยม (Nationalism) ซึ่งเริ่มถูกมองว่าล้าสมัยและมีประสิทธิภาพน้อยลงในการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม การเคลื่อนไหลไปมาของคนพลัดถิ่น ผู้อพยพ และแรงงานข้ามชาติ ยังทำให้เกิดชุมชนข้ามถิ่น (Translocality) ขึ้นมากมายในทุกประเทศทั่วโลก ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและการมีอัตลักษณ์ที่หลากหลายซ้อนทับกันในทุกสังคมทั่วโลก กำลังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบของกฎหมายและการตีความสถานะพลเมืองใหม่อย่างรวดเร็ว การกลืนกลายให้เป็นหนึ่งเดียวกันกำลังจะกลายเป็นมายาคติของคนรุ่นต่อไป ปัญหาสำคัญจึงอยู่ที่ว่า รัฐจะปรับตัวอย่างไร เมื่ออำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนอาจจะไม่สามารถสร้างความชอบธรรมในการผูกขาดอำนาจของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวได้อีกต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและการปฏิบัติดังนี้

(1) หน่วยงานราชการโดยเฉพาะศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มทางวัฒนธรรมทั้งหมดที่มีอยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบ และประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้กลุ่มทางวัฒนธรรมเหล่านี้จัดตั้งเป็นเครือข่ายวัฒนธรรม ตามประกาศกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เรื่อง การจัดตั้งและหนังสือรับรองการจัดตั้งเป็นเครือข่ายวัฒนธรรม ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 และควรส่งเสริมโอกาสการมีส่วนร่วมของกลุ่มทางวัฒนธรรมเหล่านี้อย่างเท่าเทียมและเสมอภาค เช่น ในการจัดตั้งสภาวัฒนธรรม ในการประชุม จัดทำแผนศาสนาและวัฒนธรรมจังหวัด และในโครงการศาสนิกสัมพันธ์ เป็นต้น การส่งเสริมในที่นี้ยังรวมถึงการเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มทางวัฒนธรรมทั้งในมิติการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มิติการเข้าถึงทรัพยากรและพื้นที่สาธารณะ มิติการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและมิติการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้วย

(2) การเสริมสร้างทัศนคติแห่งการยอมรับศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ให้กับอาสาสมัครวัฒนธรรม (อสว.) และสภาวัฒนธรรมระดับต่าง ๆ ตั้งแต่สภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล สภาวัฒนธรรมเทศบาล สภาวัฒนธรรมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ฯลฯ ตลอดจนจนพัฒนาบทบาทความสามารถขององค์กรและบุคลากรทางวัฒนธรรมเหล่านี้ในการผนวกกลุ่มทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ (Politics of Inclusion) ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนา สร้างสรรค์ แลกเปลี่ยน สืบทอด และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม อย่างทั่วถึงด้วย

(3) มาตรการอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เลขที่ 49/2559 รวมไปถึงมาตรการอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแผนศาสนาของจังหวัด ซึ่งตอบสนองตามคำสั่งของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ อำนาจตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งได้เน้นการให้ความสำคัญกับศาสนาซึ่งเป็นวัฒนธรรมรองในสังคมไทยอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคนั้น จำเป็นต้องมีการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง และกระบวนการในการดำเนิน

งานให้บรรลุเป้าหมายนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ควรเน้นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนทุกหมู่เหล่าอย่างทั่วถึงด้วย

(4) องค์การศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีไม่ได้มีลักษณะเข้าข่ายเป็นองค์กรต่างประเทศหรือเป็นกิจการของต่างประเทศ แต่องค์กรเหล่านี้บริหารจัดการและยืนหยัดอยู่ได้ด้วยศรัทธาของคริสตชนปัตตานีและคริสตชนท้องถิ่นไทยมาเป็นเวลานานแล้ว มายาคติที่เกิดจากการมองว่าศาสนาคริสต์ไม่ใช่ศาสนาของคนไทย และมองว่าองค์การศาสนาคริสต์เป็นองค์กรต่างประเทศหรือเป็นกิจการของต่างประเทศ มายาคติเหล่านี้ (ที่สังคมหรือ “รัฐ” อาจมีอยู่) เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถานภาพและบทบาทของคริสตชนและองค์การศาสนาคริสต์ในประเทศไทย และยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคริสตชนกับประชากรและองค์กรต่างภูมิหลังทางวัฒนธรรมด้วย สมควรที่สังคมไทยทุกภาคส่วนจะได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันเพื่อที่จะขจัดอุปสรรคของความสัมพันธ์เหล่านี้ให้หมดไป

(5) ตั้งแต่ศาสนาคริสต์เข้ามาในประเทศไทยนับแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน มีกฎหมายรับรองสถานภาพทางกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาทหลวงโรมันคาทอลิกในกรุงสยามลงวันที่ 27 สิงหาคม ร.ศ.128 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวเพียงฉบับเดียว ซึ่งยังมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน โดยไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน องค์การศาสนาคริสต์ในจังหวัดปัตตานีและประเทศไทยไม่ได้มีแนวคิดมุ่งแสวงหาอำนาจทางการเมืองหรือสร้างอิทธิพลผ่านการครอบครองทรัพย์สิน แต่มีภารกิจหลักเพื่อดำเนินงานทางศาสนา ตลอดจนดำเนินงานเพื่อสาธารณกุศลและสาธารณประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยกับ พรสรร สิงห์ชัย (2556 : บทคัดย่อ) ที่เสนอให้รัฐบาลพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายขององค์การศาสนาคริสต์ในประเทศไทย เพื่อเป็นหลักประกันเสรีภาพทางศาสนาให้แก่องค์การศาสนาคริสต์ในประเทศไทยสามารถดำเนินงานทางศาสนา รวมทั้งดำเนินงานเพื่อสาธารณกุศลและสาธารณประโยชน์ต่อสังคมไทยโดยส่วนรวมได้เต็มศักยภาพ เพิ่มบทบาทขององค์การศาสนาคริสต์ในประเทศไทยให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและท้องถิ่นทั้งด้านกายภาพและด้านจิตวิทยาสังคมโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา ตลอดจนเพิ่มบทบาทของรัฐในการส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การศาสนา

คริสต์ในประเทศไทยให้มีความเป็นอิสระ อีกทั้งมีสิทธิเสรีภาพในประเด็นต่าง ๆ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายอื่นบัญญัติรับรองไว้อย่างเป็นรูปธรรม

(6) จังหวัดชายแดนภาคใต้และสังคมไทยควรมีการไหวรู้ต่อความเป็นพหุลักษณะทางวัฒนธรรม ทั้งนี้อกจากในสังคมไทยจะมีความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาแล้ว สังคมยังจำเป็นต้องตระหนักรู้ด้วยว่าภายในศาสนาแต่ละศาสนาเองยังมีลักษณะพหุลักษณะทางความเชื่อ (นิกาย) ด้วยเช่นกัน การหลีกเลี่ยงศาสนพิธีเป็นมาตรการป้องกันปัญหาที่ดีที่สุดในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาความสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมระหว่างศาสนิก หากมีความจำเป็นที่จะต้องจัดศาสนพิธีในกิจกรรมใด ๆ ควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและแนวปฏิบัติของกลุ่มศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ของผู้คนที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมนั้น ๆ อย่างถ่องแท้เสียก่อน โดยหาช่องทางในการหลีกเลี่ยงหรือนำการวางตัวที่เหมาะสมให้กับกลุ่มศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ ในขณะประกอบศาสนพิธีนั้น ๆ ด้วย เพื่อช่วยให้ผู้คนที่มิถุมิหลังทางวัฒนธรรมและความเชื่อที่แตกต่างกันสามารถอยู่ร่วมในกิจกรรมได้โดยไม่เกิดความขุ่นเคืองใจระหว่างกัน

(7) การสนับสนุนนโยบายสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนาเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม เช่น สนับสนุนให้ผู้นำแต่ละศาสนามีการพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความเป็นเพื่อนหรือมิตรสหายระหว่างกัน ตลอดจนร่วมกันหาแนวทางในการสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันพัฒนาศักยภาพของผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชนให้เป็นนักสื่อสารสันติภาพที่มีความเข้าใจกิจการทางศาสนา เคารพ ยอมรับ และสามารถอยู่กับลักษณะพหุลักษณะทางศาสนา ภาษา ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมได้

(8) ข้อมูลจากการวิจัยพบว่า คนปัตตานีรุ่นก่อน สมัยปู่ย่าตายาย ไม่ว่าจะเป็นเชื้อสายไทย จีน หรืออินเดีย แม้แต่ในกลุ่มคริสตชนเองก็มักจะพูดภาษามลายูถิ่นได้ ทำให้ไม่รู้สึกละแวกแยกจากคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น แต่สามารถติดต่อสัมพันธ์กับคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นได้ดี หากสังคม (รัฐ) โดยเฉพาะโรงเรียนส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาชาติพันธุ์ในท้องถิ่น (นอกเหนือจากการเรียนภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ) ก็จะช่วยส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่ได้

คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสมาคมคริสตชนจังหวัดปัตตานี และผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชนคริสต์ปัตตานีที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งตลอดการดำเนินงานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- เกษม เพ็ญภินันท์. (2552). มนุษย์กับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม ในมนุษยศาสตร์, ใน เกษม เพ็ญภินันท์. **ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม ในมนุษยศาสตร์** (หน้า 12-22). กรุงเทพมหานคร : วิชาษา.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2557). **ความไม่หลากหลายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สมมติ.
- พรสวรรค์ สิงห์ชัย. (2556). **บทบาทและอำนาจหน้าที่ทางกฎหมายขององค์กรศาสนาคริสต์ในประเทศไทย** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนู สนิทวรรณนะ. (2558). การพัฒนารูปแบบสังคมร่วมเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ**, 10(1), 95-118.
- ยศ สันตสมบัติ. (2559). **The Border คน พรมแดน รัฐชาติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศิริจิต สุนันตะ. (2556). สถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**, 32(1), 1-30.
- สังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี. (ม.ป.ป.). **ประวัติสังฆมณฑล**. สืบค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.cathsurat.org>.
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2559). การสร้างสันติภาพในสังคมพหุลักษณะทางศาสนาชาติพันธุ์ กรณีศึกษาชุมชนมุสลิมในภาคเหนือของประเทศไทย, ใน ยศ สันตสมบัติ. **ชายแดนกับความหลากหลายของระบบความเชื่อ การช่วงชิงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และการครอบงำเชิงสัญลักษณ์** (หน้า 327-378). เชียงใหม่ : ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุริชัย หวันแก้ว. (2550). **คนชายขอบ จากความคิดสู่ความจริง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการปฏิรูป. (2553). **พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2553**. กรุงเทพมหานคร : ราชกิจจานุเบกษาเล่ม 127 ตอนที่ 69 ก หน้า 29 12 พฤศจิกายน 2553.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). **สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2553 จังหวัดปัตตานี**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. **American Journal of Sociology**, 78(6), 1360-1380.
- Kilduff, M. and Tsai, W. (2003). **Social Networks and Organizations**. London : SAGE.
- OMF Thailand. (n.d.). **OMF Thailand History**. Retrieved 29 December 2016, from <https://omf.org/thailand/omf-thailand-history>.
- Wasserman, S. and J. Galaskiewicz. (1994). **Advances in Social Networks Analysis: Research in the Social and Behavioral Sciences**. London :SAGE.